

Литвин З.Б., к.е.н., доцент

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ БУДІВЕЛЬНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Розкриваються нові методичні підходи до оцінки рентабельності господарської діяльності будівельних організацій в умовах ринку. Обґрунтовується необхідність поряд з традиційним розрахунком показника рентабельності застосовувати такі показники рентабельності, як прибуток на власний (акціонерний) капітал, прибуток на сумарний капітал, прибуток від операційної діяльності на суму виручки та чистий прибуток на чисті активи.

Ключові слова: будівельні організації, рентабельність, прибуток, собівартість, акціонерний капітал, виручка, чисті активи.

Питанням оцінки рентабельності діяльності підприємств та пошуку резервів її зростання присвячено чимало наукових праць як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. У практиці найбільш широке застосування одержали такі показники як відношення прибутку до виробничих фондів або до собівартості. Останній показник в будівельній галузі є порівняльним для різних підприємств, оскільки він дозволяє визначати відносну величину прибутку, одержану на кожному

гривню, що була включена у виробництво кінцевого продукту. Водночас в умовах ринку названі показники не дають уявлення про ефективність використання капіталу, тому сьогодні необхідний пошук нових підходів до оцінки рентабельності діяльності підприємств.

З метою пошуку резервів підвищення ефективності господарювання доцільно розглядати динаміку показників рентабельності підрядної будівельно-монтажної організації в цілому та її окремих підрозділів: будівельних дільниць, допоміжних, другорядних виробництв, бригад. Така сукупність показників рентабельності всебічно відображає ефективність виробничої (операційної), інвестиційної та фінансової діяльності підприємства і відповідає інтересам учасників інвестиційного процесу. В процесі дослідження рентабельності важливо: - дати оцінку виконання планових та прогнозних показників;

- вивчити динаміку показників;
- визначити фактори зміни їх рівня;
- здійснити пошук резервів зростання рентабельності;
- розробити заходи щодо мобілізації виявлення резервів.

~~Попередні оцінки ефективності господарювання показників рентабельності як~~

відношення прибутку до собівартості (затрат) повинен і надалі використовуватися, оскільки він дає можливість визначати вплив на її величину таких факторів, як:

- зміна частки прибутку на 1 грн. реалізованої продукції;
- зміна фондомісткості продукції;
- зміна оборотності оборотних активів.

Водночас сьогодні дедалі більшого значення набуває показник прибутковості коштів, інвестованих засновниками (акціонерами) в діяльність підприємства в цілому. Можна досягти великої рентабельності витрат готову, або реалізовану продукцію і водночас мати низьку рентабельність власного капіталу. Це зумовлено тим, що значна частина його не "працює", а лежить на складах або ж значний період часу кредитує покупців.

~~Тому при аналізі ефективності мають такі показники рентабельності як~~

Рентабельність реалізованої

продукції за прибутком від = $\frac{\text{прибут. від операц. діяльн.}}{\text{виручка}}$ (1.3)

операційної діяльності ($R_{\text{оп.д}}$),

тобто $R_{\text{в.к.}} = \frac{\text{ф.№2р.100}}{\text{ф.№2р.0,35}}$

Даний показник відображає величину прибутку від операційної діяльності на одиницю виручки. Рентабельність реалізації ще називають маржею прибутку. Вона, як правило, визначається окремо за видами діяльності або за кожною групою реалізованої продукції.

Рентабельність реалізованої продукції

за чистим прибутком ($R^{\text{ч}}$) = $\frac{\text{чистий прибуток}}{\text{виручка}}$, (1.4.)

тобто $R^{\text{ч}} = \frac{\text{ф.№2.р.220}}{\text{ф.№2р.0,35}}$

Цей показник відображає величину чистого прибутку на одиницю виручки

Рентабельність чистих = $\frac{\text{чистий прибуток}}{\text{А – зобов'язання}}$,

активів ($R_{\text{ч.а.}}$)

тобто $R_{\text{ч.а.}} = \frac{\text{ф.2р.220}}{\text{ф.1р.280 – (ф.1р.480 + ф.1р.620 + ф.1р.630)}}$,

де: ф.2 р.220 - чистий прибуток;

ф.1 р.280 - підсумок активу балансу;

ф.1.р.480 - довгострокові зобов'язання;

ф.1.р.620 - поточні зобов'язання;

ф.1.р.630 - доходи майбутніх періодів

Даний показник показує, скільки чистого прибутку припадає на одиницю коштів інвестиційних активів за мінусом довгострокових і поточних зобов'язань і доходів майбутніх періодів.

Рентабельність виробничих фондів ($R_{\text{в.ф.}}$) = $\frac{\text{чист.прибуток}}{\text{виробн.фонди}}$ (1.6.)

тобто $R_{\text{в.ф.}} = \frac{\text{ф.№2р.220}}{\text{ф.№1р.030 + ф.№1р.100 + ф.1р.120}}$

Даний показник відображає величину чистого прибутку на одиницю вартості виробничих фондів. Слід зазначити, що більшість будівельних організацій не має на своєму балансі машин і механізмів. Для виконання робіт власними силами вони користуються послугами управлінь механізації. У зв'язку з цим розрахунок рентабельності як відношення прибутку до середньорічної вартості виробничих фондів правомірно здійснювати на рівні госпрозрахункових ланок, що мають на своєму балансі парк будівельної техніки, який забезпечує виконання планових обсягів робіт власними силами.

На рівень показників рентабельності, які по суті, є узагальнюючими, впливає багато факторів, що відображають різні аспекти діяльності підприємств будівельно-монтажної організації. При цьому важливо є кількісно оцінити вплив кожного фактора на рентабельність. До основних факторів впливу на показники рентабельності слід віднести: зміну виручки від реалізації продукції, зміну її собівартості, адміністративних витрат та витрат на збут.

На основі викладеної методики проведено розрахунки основних показників рентабельності господарської діяльності ВАТ "БМФ Івано-Франківськбуд".

Таблиця 1

Показники рентабельності господарської діяльності ВАТ "БМФ Івано-Франківськбуд"

Показники	2003 рік	2002 рік	Зміна показника у 2003р. проти 2002 р.
1. Рентабельність як відношення прибутку до собівартості	19,0	17,5	+1,5
2. Рентабельність як відношення прибутку до власного (акціонерного) капіталу	18,5	15,2	+3,3
3. Рентабельність як відношення прибутку до сумарного капіталу	14,6	12,1	+2,5
4. Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від операційної діяльності	15,3	13,1	+2,2

Отже, рентабельність, яка визначається на основі собівартості, у ВАТ "БМФ Івано-Франківськбуд" в 2003 р. зросла по відношенню до попереднього року на 1,5 пункту і становила 19%. Це свідчить про більш раціональне використання виробничих ресурсів у звітному році. Крім того, простежується підвищення рівня рентабельності власного (акціонерного) і залученого капіталу. У 2003 році ці показники зросли проти попереднього періоду відповідно на 3,3 і 2,5 пункту, що свідчить про більш високу продуктивність капіталу, яким володіє підприємство. Величина прибутку від операційної діяльності у звітному році на 1 грн. виручки зросла з 13,1 до 15,3 коп.

Слід зауважити, що у розвинутих країнах найважливішим підсумковим показником діяльності вважається рентабельність власного капіталу. Цей показник насамперед залежатиме від змін рентабельності продукції (операційна діяльність) і співвідношення сукупного та позикового капіталу (фінансова діяльність). На рентабельність власного капіталу істотно впливає збільшення частки позикових коштів, тобто званого фінансового леверіджу (важеля). Він супроводжується підвищенням ризику втрати підприємством фінансової незалежності. У даному випадку важливо визначити і регулювати рівень фінансового важеля, з'ясовуючи на скільки відсотків зміниться рентабельність власного капіталу при зміні валового прибутку на 1% за умов різних часток позикового капіталу в пасивах підприємства. Дія фінансового важеля полягає в тому, що незначні зміни валового прибутку можуть спричинити істотні зміни рентабельності власного капіталу.

Література

1. Баканов М.И., Шеремет А.Д. Теория экономического анализа.-М. Финансы и статистика, 1997.
2. Балабанов И.Т., Основы финансового менеджмента: Учебн. Пособие.-М.: Финансы и статистика, 1997.
3. Економічний аналіз: Навч. посібник М.А.Болух, В.З.Бургеєвський, М.І.Горбатюк; за ред. акад. НАНУ, проф. М.Г.Чумаченка.-К:КНЕУ, 2001.
4. Ізмайлова К.В. Фінансовий аналіз: Навч.посібн.-К.:МАУП, 2000.
5. Рогожин П.С., Гойко А.Ф. Економіка будівельних організацій.-К.: Видавничий дім "Скарби", 2001.